

YAHUDİLİK

Salime Leyla Gürkan

İSAM R
ayınları

Salime Leyla Gürkan, Doç. Dr.

1968 yılında Ankara'da doğdu. Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun oldu (1991). Aynı üniversitede Dinler Tarihi Anabilim Dalı'nda yüksek lisansını (1994), Lancaster Üniversitesi Religious Studies bölümünde doktorasını tamamladı (2002). Doktora tezi *The Jews as a Chosen People: Tradition and Transformation* başlığıyla yayımlandı (Routledge 2009). TDV İslâm Araştırmaları Merkezi'nde araştırmacı olarak görev yaptı (2003-2015). Halen İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi Uluslararası İslâm ve Dın Bilimleri Fakültesi öğretim üyesidir.

Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları

Yayın No. 678
İSAM Yayınları 42
İlmî Araştırmalar Dizisi 21
© Her hakkı mahfuzdur.

YAHUDİLİK

Salime Leyla Gürkan

TDV İslâm Araştırmaları Merkezi (İSAM)
tarafından yayına hazırlanmıştır.
İcadiye-Bağlarbaşı Cad. 40 Üsküdar/İstanbul
Tel. 0216. 474 0850
www.isam.org.tr yayin@isam.org.tr

Bu kitap
Türkiye Diyanet Vakfı Mütcevelli Heyeti'nin 06.02.2008 tarih
ve 1256/12 sayılı kararıyla basılmıştır.

Birinci Basım: Temmuz 2008
Gözden Geçirilmiş Altıncı Basım: Eylül 2017
ISBN 978-975-389-944-4

Basım, Yayın ve Dağıtım

TDV Yayın Matbaacılık ve Tic. İşl.
Serhat Mah. Alinteri Bulvarı 1256. Sokak No. 11
Yenimahalle/Ankara
Tel. 0312. 354 91 31 Faks. 0312. 354 91 32
bilgi@diyanetvakfiyayin.com.tr
Sertifika No. 15402

Gürkan, Salime Leyla

Yahudilik / Salime Leyla Gürkan. - göz. geç. 6. bs. - Ankara : Türkiye Diyanet Vakfı, 2017.

470 s. ; hrt. ; 24 cm. - (Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları ; 678. İSAM Yayınları ; 42. İlmî Araştırmalar Dizisi ; 21)

Dizin ve kaynakça var.

ISBN 978-975-389-944-4

Önsöz

Tarih boyunca hiçbir din Yahudilik ve hiçbir topluluk Yahudiler kadar tartışılmamıştır. Bunun başlıca sebeplerinden birisi, Yahudilik'te din ile etnisitenin şaşkırtıcı ölçüde iç içe geçmiş olmasıdır. Dolayısıyla, "Yahudilik" üzerine konuşmak aslında bir din üzerine olduğu kadar bir millet ve o milletin tarihi üzerine konuşmak demektir. Başlangıçta pagan toplumlar arasında "tek tanrılı din" in yegâne temsilcileri olarak çetin mücadeleler veren Yahudiler, daha sonra Hıristiyanlık ve İslâm ile İbrâhimî geleneği ve "sahih din" i temsil etme iddiasıyla karşı karşıya gelmiştir. Ortaçağ boyunca şehir merkezlerinde temerküz eden azınlıklar olarak görülen Yahudiler, ticaret, kültür, bilim ve siyaset alanlarındaki etkinliklerine rağmen ve aynı zamanda buna bağlı olarak, bilhassa Avrupa'da, sıklıkla kapalı ve nispeten karanlık cemaatlerle ilişkilendirilmiş ve tehdit olarak algılanmıştır. Çağımızda ise Yahudiler, özellikle siyonist düşünceyle bağlantılı olmak üzere dünya siyasetinin önemli aktörlerinden biri olarak hâlâ yoğun bir şekilde tartışılmaktadır. Bütün bu sebeplerden dolayı Yahudiliği anlamak, insanlık tarihinin anlaşılmasında da önemli bir yere sahip olmaktadır.

Yahudilik çalışmaları üzerine Batı dillerinde zengin bir literatür mevcut olmakla birlikte, konunun sahip olduğu öneme ve ilgiye rağmen, Türkçe'deki Yahudilik çalışmaları için benzer bir tespit bulunmak güç. Kur'an ve İslâm perspektifinden İsrâilîoğulları ve

Yahudiler'le ilgili dinî ve tarihî olayları konu edinen çalışmaların yanı sıra mukayeseli dinler tarihi veya dünya dinleri tarzında yazılmış eserler içerisinde Yahudi dini hakkında bilgi sunan bölümler mevcut. Ayrıca Osmanlı ve Türkiye Yahudileri'nin tarihi üzerine gerek Türk-Müslüman gerekse Müsevî yazarlar tarafından kaleme alınmış eserler ile özellikle son on yılda ortaya konmuş, Yahudi tarihi, inancı ve pratiğine yönelik farklı konuları ele alan telif ve tercüme kitapları da zikretmek gerekir. Fakat bütün bu kıymetli çalışmaların varlığına rağmen kendi kaynaklarından hareketle hazırlanmış, aynı zamanda müstakil olarak ve bütün yönleriyle Yahudi dinini konu edinen Türkçe çalışmalar yok denecek kadar az. Kanaatimce bu durum Türkiye'de hâlâ Yahudilik konusunda yeterli ve tutarlı bir bilgilenmenin mevcut olmamasının arkasında yatan sebeplerin başında geliyor.

Öte yandan, İslâm'ın, ortak dinî gelenek ve buna paralel olarak gelişen tarihî, kültürel ve siyasî bağlantılar açısından Yahudilik'le asırlardan beri yakın temas halinde bulunduğu bir gerçek. Üzerinde yaşadığımız coğrafya başta olmak üzere uzun süre bir arada yaşama tecrübesine sahip olan Yahudiler ile Müslümanlar arasında bilhassa günümüzde geliştirilmeyi bekleyen birbirini daha iyi tanıma ihtiyacı, bu din üzerine gerek akademik gerekse popüler seviyede yapılacak müstakil çalışmaların gereğine ve önemine işaret ediyor.

Bu kitap, tarihsel gelişim sürecini de dikkate alacak şekilde Yahudiliğin oluşumunu, dinî kavram ve uygulamalarını, diğer dinlerle ilişkilerini ve günümüzdeki durumunu birinci el kaynaklar ve konu üzerine yapılmış akademik çalışmaların ışığında ortaya koymayı amaçlamaktadır. Kitabın öncelikli hedef kitlesi dinler tarihi öğrencileri ve Yahudilik hakkında genel bilgi birikimine sahip okuyucular olmakla birlikte, Yahudilik ile bu kitap aracılığıyla tanışacak olan ilgili okurların da bu çalışmadan istifade etmesi umulur.

Bu çalışma, Yahudilik'le akademik mânada ilk tanıştığım günden bu güne uzanan on beş yıllık bir süre ve birikimin sonucu olup, bu birikimin oluşumunda şükranla andığım pek çok insanın doğrudan veya dolaylı katkısı oldu. Fakat ben burada özellikle kitabın yazım aşamasında yardım ve desteğini esirgemeyen kişileri zikretmekle yetineceğim. Saygıdeğer hocam Prof. Dr. Ömer Faruk Harman ile kıymetli meslektaşlarım Doç. Dr. Mahmut Aydın ve Dr. Ekrem Demirli gerek muhtevaya gerekse üslûba yönelik teklif ve eleştirileriyle kitabın istenilir düzeye gelmesine ciddi katkıda bulundular. Türkiye Hahambaşılığı mensuplarından Rav Leon Adoni ve Yusuf Altıntaş ile genç meslektaşım Dr. Nuh Arslantaş önemli noktalarda aydınlatıcı bilgiye ulaşmamda yardımcı oldular. Bütün bu kıymetli insanlara, ayrıca akademik ve teknik destek noktasında emeği geçen değerli İSAM mensuplarına ve İSAM başkanlığına kalbî teşekkürlerimi sunuyorum.

Salime Leyla Gürkan

İstanbul 2008

Kitabın ilk baskısına yönelik değerlendirmeleri için Prof. Dr. Baki Adam'a ve modern Karâfîlik'le ilgili hususlarda bilgisine başvurduğum İsrail Karâfî Cemaati Başhahamı Rabbi Moshe Yosef Firrouz'a da teşekkürü bir borç bilirim.

İstanbul 2012

İçindekiler

Moderniteye hası kaynak
modernizm

Önsöz 7

Kısaltmalar 13

Giriş 15

Birinci Bölüm

TARİHÎ SÜREÇ

-
1. Kutsal Kitap Dönemi 35
 2. İkinci Mâbet Dönemi 47
 3. Talmud Dönemi 57
 4. Ortaçağ Dönemi 61
 5. Modern Dönem 77
 6. Modern Yahudi Mezhepleri 93
 7. İsrail ve Diaspora 103

İkinci Bölüm

TEOLOJİK BOYUT

1. İnanç Esasları 125
2. Tevrat 131
3. Tanrı 151
4. İsrail 167
5. Peygamberlik 183

6. Âhiret İnancı 195
7. Mesihçilik 213
8. Kabala 225

Üçüncü Bölüm PRATİK BOYUT

1. Dini Kurallar 239
2. Doğum, Ergenlik, Evlilik ve Ölüm 245
3. Yeme İçme ve Temizlik 257
4. Günah-Kefâret ve Etik 263
5. İbadet ve Bayramlar 271
6. Kadının Konumu 303
7. Yabancıların Dine Kabulü 331
8. Yahudi Olmayanlarla Mûnasebet 351

- Haritalar 373
Kronoloji 379
Sözlük 413
Kaynakça 435
Dizin 453

Kısaltmalar

Ab.	Aboth	Er.	Erubin
a.mlf	aynı müellif	Est.	Ester
Ar.	Arakhin	Est. R.	<i>Esther Rabbah</i>
Arm.	Ârâmîce	Ex. R.	<i>Exodus Rabbah</i>
AZ	Abodah Zarah	Gal.	Pavlus'un Galatyalı- lar'a Mektubu
BB	Baba Bathra	Gen. R.	<i>Genesis Rabbah</i>
Bar.	Baruk	Git.	Gittin
Bek.	Bekoroth	Grk.	Grekçe
Ber.	Berakoth	Hag.	Hagigah
Bik.	Bikkurim	Hak.	Hakimler
Bil.	Bilgelik	haz.	hazırlayan
BK	Baba Kama	Hez.	Hezekiel
Bk./bk.	bakınız	Hor.	Horayoth
BM	Baba Metzia	Hoş.	Hoşea
bs.	basım, baskı	Hul.	Hullin
Cant. R.	<i>Canticles Rabbah</i>	İbr.	İbrânîce
Çık.	Çıkış	İşa.	İşaya
Dan.	Daniel	JE	<i>Jewish Encyclopedia</i>
der.	derleyen	JPS	The Jewish Publica- tion Society
DİA	TDV İslâm Ansiklopedisi	Jub.	Book of Jubilees
Dt. R.	<i>Deuteronomy Rabbah</i>	Ker.	Kerubim
ed.	editör	Ket.	Ketuboth
Eduy.	Eduyoth	Kid.	Kiddushin
EJ	<i>Encyclopedia Judaica</i>	Kral.	Krallar
En.	Enoch	Krş./krş.	karşılaştırmız

<i>Lam. R.</i>	<i>Lamentations Rabbah</i>	s.	sayfa
Lat.	Latince	Sam.	Samuel
Lev.	Levililer	Sanh.	Sanhedrin
<i>Lev. R.</i>	<i>Leviticus Rabbah</i>	Say.	Sayılar
Mak.	Makabiler	Shab.	Shabbath
Mal.	Malaki	Sheb.	Shebuoth
Mat.	Matta	<i>Sifra Lev.</i>	<i>Sifra Leviticus</i>
Meg.	Megillah	<i>Sifre Dt.</i>	<i>Sifre Deuteronomy</i>
Mer.	Mersiyeler	Sir.	Sirak
Mes.	Meseller	Sot.	Sotah
Mez.	Mezmurlar	Suk.	Sukkah
<i>Mid. to Ps.</i>	<i>Midrash to Psalms</i>	sy.	sayı
<i>Miş.</i>	<i>Mişna</i>	Taan.	Taanith
m.ö.	milâttan önce	Tam.	Tamid
m.s.	milâttan sonra	Tar.	Tarihler
Ned.	Nedarim	Tek.	Tekvin
Neh.	Nehemya	Tes.	Tesniye
Neş.	Neşideler Neşidesi	<i>Tos.</i>	<i>Tosefta</i>
NRSV	New Revised Standard Version of the Bible	trc.	tercüme, tercüme eden
nşr.	neşreden (tahkik eden)	Tse.	Tsefenya
<i>Num. R.</i>	<i>Numbers Rabbah</i>	t.y.	tarih yoktur
ö.	ölümü, ölüm tarihi	<i>TY</i>	<i>Talmud Yerushalmi</i>
Pes.	Pesahim	vb.	ve benzeri
Ps. of Sol.	Psalms of Solomon	vd.	ve devamı
Res.	Resullerin İşleri	v.dğr.	ve diğerleri
RH	Rosh Ha-Shana	y.	yaklaşık
Rom.	Pavlus'un Romalılara Mektubu	Yay.	Yayınevi, yayınları
<i>Ruth R.</i>	<i>Ruth Rabbah</i>	Yeb.	Yebamoth
		Yer.	Yeremya
		Yuh.	Yuhanna
		Zek.	Zekarya

Tarih boyunca hiçbir din Yahudilik ve hiçbir topluluk Yahudiler kadar tartışılmamıştır. Bunun en önemli sebeplerinden biri Yahudilik'te din ile etnisitenin iç içe geçmiş olmasıdır. Dolayısıyla, "Yahudilik" üzerine konuşmak aslında bir din üzerine olduğu kadar bir millet ve o milletin tarihi üzerine konuşmak demektir.

Başlangıçta "tek tanrılı din" in yegâne temsilcileri olarak pagan toplumlara karşı mücadele veren Yahudiler, daha sonra İbrahîmî geleneği ve "sahih din" i temsil etme iddiasıyla Hıristiyanlık ve İslâm ile karşı karşıya gelmiştir. Ortaçağ boyunca şehir merkezlerinde temerküz eden "azınlıklar" şeklinde görülen Yahudiler, ticaret, kültür, bilim ve siyaset alanlarındaki etkinliklerine rağmen ve aynı zamanda buna bağlı olarak, bilhassa Avrupa'da, sıklıkla kapalı cemaatlerle ilişkilendirilmiş ve tehdit olarak algılanmıştır. Çağımızda ise Yahudiler, özellikle Siyonist düşünceyle bağlantılı olarak dünya siyasetinin önemli aktörlerinden biri olarak görülmektedir. Tüm bu sebeplerden dolayı Yahudiliği anlamak, insanlık tarihinin anlaşılması bakımından da önemlidir.

Elinizdeki kitap, Yahudiliğin oluşumunu, tarihî gelişim sürecini, dinî kavram ve uygulamalarını, diğer dinlerle ilişkilerini ve günümüzdeki durumunu ortaya koymayı amaçlamaktadır.

ISBN 978-975-389-944-4

9 789753 899444

